

A magyar turizmus Kárpát-medence szintű kiterjesztésének lehetőségei

Possibilities for expanding Hungarian tourism at Carpathian Basin level

Szerző: Tózsér Anett¹

A turizmus a gazdaságnak egy olyan ágazata, amely képes a kormány nemzetegyesítő céljait komplexen támogatni és megvalósításukat elősegíteni. Ezt elsősorban a térség szellemi-kulturális öröksége és kultúrnemzeti kapcsolódásának összefüggései támasztják alá, illetve a Magyarország számára rendelkezésre álló történelmi lehetőség, hogy már nem kényszerülünk izolált gondolkodásra és cselekvésre (DOBOS 2011, SZÁSZ 2015). Napjainkban az Európai Unió nemzetek közti együttműködésért tett törekvései lehetővé teszik, hogy egységes nemzetben és a sokszínű Kárpát-medencei magyar értékekben gondolkodjunk a turizmus területén is. Jelen kutatás a Kárpát-medence turisztikai termékeinek feltárására irányul, és szakmailag indokolja meg, hogy Magyarország turisztikai vonzerői és desztinációi sok esetben miért csak a határon túli elemekkel válhatnak teljessé, s miért csak általuk valósulhat meg igazán hatékony turisztikai hasznosításuk. Ezen kívül javaslatot fogalmaz meg a Kárpát-medencei turisztikai összefogás és hasznosítás stratégiai irányaira és lehetőségeire is.

Tourism is a sector of the economy capable of supporting and promoting the government's national unification goals. This is supported by the intellectual and cultural heritage of the area and the interconnectedness of its cultural nation and the historical opportunity available to Hungary that we are no longer forced into isolated thinking and action (DOBOS 2011, SZÁSZ 2015). Today, the European Union's efforts to promote transnational cooperation also make it possible for us to think in the field of tourism in a united nation and in the diverse Hungarian values of the Carpathian Basin. This article aims to explore the attractions and products of Hungarian tourism activities in this area. This study proves that the many destinations and tourist attractions of Hungary can be completed and developed by cross-border activities. Strategic development directions can be proposed to enhance cooperation between Hungarian communities and especially the actors in tourism living in different countries in order to develop further tourism based on the Hungarian heritage of the Carpathian Basin.

Kulcsszavak: Kárpát-medence, turizmus, desztináció, turisztikai termék, határ menti turizmus.

Keywords: Carpathian Basin, tourism, tourism product, cross-border tourism.

1. A magyar turizmus Kárpát-medence szintű kezelésének szükségessége

A kulturális és természeti adottságok, valamint a történelmi fejlődés determinációi miatt a magyar-

---

¹ kutatási főmunkatárs, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, anett.tozser@nski.gov.hu

országi gazdaság egyetlen elemét, így a turizmust sem lehet kizárólag a határokon belül vizsgálni, szakmai tevékenységét (kiemelten például a marketinget, a továbbképzéseket, a kutatásokat) és fejlesztését tervezni, szervezni. Ennek megvalósítása részben az adott magyarországi szakpolitika hatókörének kiterjesztésével, nemzetpolitikai eszközökkel, programokkal (diplomáciai, nemzetközi jogi együttműködések, bilaterális egyeztetések és megállapodások, kölcsönösségi eljárások, partnerség-építés, együttműködések különböző szintű területei) lehetséges (BÁRDI-MISOVICZ 2010, HORKAY et al. 2015, SZÁSZ 2015). A magyarsághoz kötődő történelmi, kulturális, szakrális hagyományok és turisztikai vonzerők jelentős része a határokon túl található, és e vonzerők jelentős hányadát mindmáig *részben* a külföldi magyarság gondolja. Több megközelítésből fakadóan sem tekinthetünk el a magyar turizmus hatókörének Kárpát-medence szintű kiterjesztésétől és szervezésétől:

- Az európai nyitott határok (ld. kiemelten schengeni övezet), valamint az áruk és szolgáltatások EU-n belüli szabad mozgásának direktívája miatt a turizmus eleve megköveteli a makro (Kárpát-medencei) és a mezo szintű (regionális, interregionális, EGTC térségek, Eurorégiók stb.), illetve a kisebb térségi, helyi turisztikai együttműködések (COM 2010, COM 2012).
- A magyar kultúrkörhöz kötődő desztinációk és vonzerők köre lényegesen kiterjedtebb, mint a magyarországi vonzerőké. Magyarország turisztikai vonzerői és desztinációi sok esetben még piaci logikával gondolkodva is csak a határon túli elemekkel, a velük való szinergiával és szoros szakmai együttműködéssel válhatnak teljessé, s általuk valósulhat meg igazán hatékony turisztikai és desztinációs hasznosításuk.
- A külföldi magyarság jóléte és jólléte, a szülőföldön való megmaradásuk és boldogulásuk elősegítése magyar nemzetstratégiai érdek. A külföldi magyarság által gondozott, turisztikai vonzerőt is jelentő örökség védelme és hasznosítása a megmaradás fontos záloga, mely egyben a magyar kormányzat deklarált stratégiai érdeke. A jól működő turizmus szintén a külföldiek boldogulásához, a szülőföldön való maradásukhoz járulhat hozzá.

2. Magyarság brand, mint kultúrnemzeti szempontú turisztikai termék

Európában a nyitott határok egy új, tágabb társadalmi-gazdasági tér kialakulását segítik elő, ezáltal

a térség versenyképességének és a határon átnyúló együttműködések közegének javulását eredményezik. Magyarország turizmusa számára előnyt jelentenek a határ menti, interregionális és desztinációs együttműködések (HORVÁTH-LELKES 2010). A határmentiség előnyeikhez tartozik, hogy a határon átnyúló vonzerők mindkét oldal számára hozzáadott értéket jelentenek: több esetben egy-egy vonzerőt kettészél a határ és azt mindkét oldalon külön-külön is fejlesztik. Az ezeket a térségeket felkereső látogatók megtapasztalhatják az összetartozás és a határátlépés élményét. Így például egy magyarországi táji vagy kulturális örökség a magyarországi oldalon is népszerűbbé válik, amennyiben úgy alakítják ki, hogy a látogató a határon átlépve megtekintheti a vonzerő határon átnyúló részeit is. Ha ezeket a vonzerőket átjárhatóvá teszik, és segítik a hagyományos együttműködések fejlődését, akkor mindkét oldal turisztikai fellendülést prognosztizálhat, egyben a két terület egymás küldő területévé is válhat. A vonzerők és turisztikai hálózatok egységes fejlesztése a magyarországi és a külföldi vállalkozók számára is több jövedelmet termel, s mind Magyarországon, mind a külföldi magyar területeken jobban gazdagítja az utazási irodák, a szállásadók és a vendéglátóhelyek bevételeit, mintha egymástól elszigetelten fejlesztenék őket.

Ezeket a lehetséges együttműködések – beleértve a turizmusfejlesztést – támogatják a már megvalósult és a még megvalósításra váró határ menti projektek, amelyek ily módon a fenti célokat elősegítő *fejlesztéspolitikai eszközök*. Az eurorégiós együttműködések szükségszerű feltétele a határok korábbi elválasztó szerepének megszüntetése és átjárhatóságának biztosítása. Az *euregionális szemlélet* szerint a jövő Európája nemcsak nemzetállamok Európájaként, hanem azonos gazdasági érdekelttségű (esetleg határ menti) területekből kialakított régiók Európájaként is értelmezhető, azaz a közös tevékenységek határai nem esnek egybe a nemzethatárokkal, hanem inkább a történelmileg hagyományos, határoktól független együttműködések elvére épülnek. Célja a versengés kiküszöbölése, ezáltal a hatékonyabb erőforrás-kihasználás, továbbá az Eurorégió területén egységes, mindkét ország által támogatott, a belső erőforrásokat közösen hasznosító, sikeres gazdasági erőter kialakítása, amely versenyképes a területi gazdasági versenyben, lakóinak pedig jó életminőséget és perspektivikus jövőt biztosít (SÜLI-ZAKAR 2014).

A turisztikai vonzerők határon átvéelő összekapcsolódása növelheti a vonzerők egymást erősítő hatásából fakadó előnyöket, továbbá az átlagos tartózkodási időt és a turisztikai célú utazásokkal járó pénzköltés mértékét.

A határon túli kapcsolatok intenzívebbé válása a külhontól Magyarországra irányuló utazások számát is növelheti. A magyarság akkor lehet sikeres a turizmus területén is, ha képes összpontosítani a Kárpát-medencében élő magyar közösségek szellemi, lelki és anyagi energiáit, erőforrásait. A Kárpát-medencei közös turisztikai tér létrehozása segít egymást kiegészítő komplementer turisztikai termékeket kialakítani a konkurens desztinációk versengése helyett, ami kölcsönös előnyt jelent mind Magyarországnak, mind a külhoni magyar lakta területek számára. Ebben az esetben az együttműködő térségek egymás küldő területeivé is válhatnak, és a pénzköltés magyar területeken, magyar vállalkozóknál realizálódhat.

Kiemelt területek az örökségturizmusban (közös történelmi emlékek, kulturális és táji örökség), *a szakrális és vallási turizmusban, a természeti és ökoturizmusban* (természetes ökofolyosó területek és magashegységi területek), *az aktív turizmusban* (kerékpáros, lovas, gyalogos stb.), *a gyógy- és wellness turizmusban, valamint a határ menti turizmusban* (hasonló vonzerők mindkét oldalon, mégis élmény-többletet ad a határátlépéssel és az összetartozással) azonosíthatók.

Minden közösség, így a magyar nemzet is sajátos múlttal, csak rá jellemző egyedi kultúrával rendelkezik. Minden egyes magyar közösség sajátos kultúrája és hagyatéka az egyetemes magyarság közös értéke. A történelmi emlékhelyeink, íróink, költőink szülőhelyeinek, emlékhelyeinek jelentős része külhoni területekhez kötődik, amelyek hiteles megismerése csak akkor lehet teljes, ha a magyarországi helyszínek mellett megismerjük külhoni gyökereiket, kapcsolódásaikat is. A magyarság életében, lakóhelyének, településeinek kialakulásában évszázadokon keresztül jelentős szerepe volt a vallásnak, valamint ezen keresztül a szakrális objektumoknak: templomoknak, kápolnáknak, zarándokhelyeknek, megszentelt kutaknak, forrásoknak, kereszteteknek, fészületeknek, szentek szobrainak, temetőknak. A Kárpát-medencei magyar lakosság csökkenésével az általuk képviselt sokszínű kultúra is veszélybe kerül azokkal a történelmi és szakrális objektumokkal együtt, amelyek a magyarság letelepedésének bizonyítékai. E kulturális értékek megőrzése és bemutatása a magyarság számára szükségszerű, hisz bizonyítékai a közös kultúrának, egységes, ugyanakkor a területi különélés következtében sokszínű megjelenésnek. A külhoni területek bevonása a magyar turisztikai kínálatba még színesebbé teszi a magyarságot és a magyar kultúra megismerése céljából érkezők utazásait.

A *történelmi, kulturális, szakrális örökség* Magyarország nemzetstratégiai jelentőségű erő-

forrása, ami az Európai Unió szintjén is kiemelkedő jelentőségű és turisztikailag sokoldalúan hasznosítható, így az ágazat egyik kitörési pontja lehet. Fejlesztésének egyaránt van örökségvédelmi és gazdaságnövekedési vonatkozása. Egyik kiemelkedő nemzeti értékünk az egyes tájegységek sokszínű és egymástól különböző kultúrája, népi hagyománya, viselet- és motívumvilága. A Kárpát-medencei kultúra sokszínűsége egyedülálló, hiszen nem találunk még egy nemzetet, amelynek tájegységenként, mikrorégióként változó táncdialektikája, népzenei kultúrája és népviselete van (BAROSS GÁBOR TERV 2014, MIKÓ IMRE TERV 2013). Ezen erőforrások bemutatása és a turizmusban való hasznosítása szintén a Kárpát-medencei kitekintést és multietnikus összefogást indokolja.

A fent nevezett sajátos örökségek kiegészülnek a *természeti vonzerőelemekkel*, amelyek érintetlensége és szépsége további jelentős utazási motivációt eredményez. Ezek multietnikus hasznosítása és marketingje szintén új, közös lehetőségeket kínál a magyarországi, a külhoni magyar és a Kárpát-medencei nemzetiségek és kisebbségek egésze számára. Magyarország természeti örökségei és részben a külhoni magyarság lakta egyes területek a Kárpát-medencében elhelyezkedő, Európában egyedülálló, szigetszerű Pannon ökorégió (MIKÓ IMRE TERV 2013) részét képezik. Magyarország természeti örökségekre alapozott fejlesztése ezért csak akkor lehet hatékony, és csak akkor szolgálhatja hosszú távon az ország örökségvédelmét és gazdasági növekedését, ha e fejlesztések tudatosan illeszkednek a Pannon ökorégióra alapozott örökségvédelmi és fejlesztési törekvésekhez. A pontszerű projektfejlesztések helyett a hálózati együttműködéseknek van létjogosultságuk, melyek elősegítése érdekében el kell érni, hogy ne konkurens desztinációk, hanem a célcsoportfogadás és a vonzerőkínálat egymást kiegészítő és támogató hálózata alakuljon ki. Tekintve, hogy a Pannon ökorégió határai nem esnek egybe az ország határaival, a hálózati együttműködések átnyúlhatnak a határon, azaz kiterjedhetnek más ökorégiókkal való turisztikai együttműködésekre is.

A beutazó turisták számát növelhetjük és a turisztikai kínálatot bővíthetjük például, ha a székelyföldi és a felvidéki, különleges vízzel rendelkező *fürdőket és forrásokat* is ajánljuk a hazaiak mellett. Az *aktív turizmus* kínálatában megjelenhet a Hargita vagy a Bucsin-tető, ahol szintén magyar ajkú lakossággal és a magyar kultúrával találkozhat az oda látogató turista (TÓZSÉR et al. 2016, TÓZSÉR-BÁNHIDAI 2017, TÓZSÉR et al. 2018).

A turizmus minden területén további lehetőségeket kínál a külhoni területek vonzerőinek turisztikai kínálatba történő beintegrálása. A kölcsönös érdekek mentén Magyarország vonzóbb desztinációvá válhat, miközben az elődeink által ránk hagyott örökséget hasznosítva javítjuk a külhoni területek gazdasági helyzetét, és elősegítjük az ott élők helyben való megmaradását.

3. Határ menti turisztikai együttműködések és termékek kialakítása

A határ menti együttműködések között ma már több olyan jó példa is van, amelyek Magyarország vonzerőjét, imázsát erősítik. A projektek helyszínei szervesen kapcsolódnak egymáshoz, így nem egymás versenytársai, hanem kiegészítői, ezáltal hatékonyabb az erőforrások kihasználása. A magyarországi erőforrások hasznosítását elősegítő, azokat még vonzóbbá tevő, leggyakrabban megvalósított határ menti turisztikai termék a *tematikus út*. Ez a turisztikai termék az önkormányzatok és a vállalkozók együttműködése nyomán jöhet létre, és az önmagukban vonzerőt nem jelentő településeket is bekapcsolhatja a turizmus vérkeringésébe, hiszen hálózatba szervezi a helyszíneket és segíti a kapcsolódó szolgáltatások kialakítását. A fenti feltételek kialakítása, a turisztikai funkcióbővülés és a turizmus multiplikátor hatásai együttesen járulnak hozzá a térségi, helyi gazdaság élénkítéséhez, emellett pedig bevételnövekedést generálnak (MICHALKÓ 2011).

A határokon átvélő kulturális kapcsolatokra jó példát jelentenek a magyarsághoz kötődő *zarándokutak*, amelyek az utóbbi években reneszánszukat élik. Hazánkban jelenleg hat kiépített zarándokút van, amelyek egy része átível a határokon, és mind Magyarország, mind a külhoni területek számára előnyöket eredményez. A *Szent Erzsébet út* például Sárospatakról, Szent Erzsébet szülővárosából indult azzal a céllal, hogy összekösse az európai Szent Erzsébet emlék- és tiszteleti helyeket, és létrehozzon egy olyan zarándokutat, amely megerősíti a külhoni magyar területek szellemi és lelki összetartozását, illetve fizikai valóságában is végigjárható utat jelöl ki. A kassai polgárok Szent Erzsébet tiszteletére emelték a Kárpát-medence legjelentősebb gótikus templomát. A két kultusz-helyet 2011 óta gyalogos zarándokút köti össze (SZENT ERZSÉBET ÚT).

A határmentiségen túlmutatóan említhetünk olyan turisztikai terméket, amelynek a magyarsággal szoros történeti-kulturális-lelkiségi kapcsolata van. A búcsújárásban és zarándok-

lásban kifejeződő Mária tisztelet a magyarság legmélyebben gyökerező szellemi-kulturális-szakraális öröksége. A történelmi Magyarországon több, mint 130 Mária-kegyhely van, sokukra ma is búcsúsok tömege jár, évente akár egymillió ember is meglátogatja őket. Közép-Európa Mária-kegyhelyeit összekötő zarándokúttrendszer a *Mária Út*. A Mária Út keleti szakasza nevezhető a magyarsághoz kötődő (turisztikai) terméknek. A nyugat-keleti szakasz Mariazellből indul és Magyarországon áthaladva Csíksomlyón végződik. E szakasz üzenete túlmutat a vallási kegyhelyek turisztikai hasznosításán: a magyarság találkozóhelye, ahol a magyar identitástudat megélése ugyanolyan fontos cél, mint maga a Mária iránti tiszteletadás (MÁRIA ÚT).

A *nemzeti történelem kimagasló hőseinek* mindig van szimbolikus szerepe (is): olyan sorspéldázatokat, értékeket, történelmi mintákat mutatnak be, amelyek nagymértékben befolyásolják egy nagyobb emberi közösség (egy nemzet) önmagáról kialakított képét, önazonosságtudatát, törekvéseit. A történelmi személyiségek életére is építhetők témautak, emlékutak. Az emlékutaknak két összetevőjük van: az egyik a történelem, a múlt öröksége, a másik a turizmus, ami képes a múlt üzenetét megismertetni napjaink generációival, illetve továbbadni azt a következőnek.

A magyarsággal szoros történeti kapcsolata van a *Szent László-örökségútnak*, amelynek keretében hálózatba szerveznék az Árpád-házi király örökségét őrző magyarok településeket. A tematikus útvonal kiépítése Szent Lászlóhoz, a magyarság jelentős személyiségéhez kötődik, akinek számos örökségelem kapcsolódik a nevéhez. A szörványban vagy tömbben élő magyarokat ezek az örökségértékek is közös múltunkhoz kapcsolják. Mostanáig több mint 45 olyan települést számláltak össze, mely a Szent László mondvilághoz köthető épített vagy természeti örökség helyszíne. A cél az, hogy növeljék a magyarok látogatottságát, illetve a Kárpát-medence magyar nyelvterületeinek hálózatba szervezésével erősítsék a nemzeti összetartozás érzését és a magyarságtudatot. További cél, hogy az örökségút vonzó legyen a fiatalok számára is, így olyan interaktív honlap és telefonos applikáció készült el, amelynek célja szintén az értékek megőrzése és bemutatása, azok fontosságának hangsúlyozása (SZENT LÁSZLÓ ÚT).

II. Rákóczi Ferenc a közösségek erejét, a szabadság iránti vágyat és a modern európai gondolkodást hagyta örökségül. A lengyelországi Jaroslóban 2015-ben megalapított Rákóczi Európai Kulturális Útvonal létrehozói határokon átvélően mutatják be a fejedelem gazdag élet-

művét, és egy olyan történelmi utazásra hívják az érdeklődőket, amelynek alapja a közös tisztelet. A Rákócziak gazdag örökségén több Kárpát-medencei régió és település is osztozik, hiszen páratlan lelki, szellemi, és – a református meggyőződésükből fakadó – hitbeli kincsét hagytak maguk után, amivel Sárospatakot, Munkácsot, a Felvidéket, Lengyelországot és Erdélyt is gazdagították. Az elszakadt szálakat segíthet újra összesodorni a már megalapított kulturális emléktől Borsitól Kassáig, Jaroslawtól Marosvásárhelyig (RÁKÓCZI DICSŐ ÚTJAI)

A hagyományokat ápoló tematikus utak közül a Palóc út emelkedik ki, melynek elsődleges célja a palóc kultúra megőrzése és a palóc szellemi kultúra felelevenítése a népdalok, a népszokások, a legendák, a népi játékok, a hagyományörző együttesek, a kézművesség, az építészet, a helyi gasztronómia bemutatásával, illetve a palóc kultúra jelenleginél hangsúlyosabb megjelenítése az észak-magyarországi régió és a Felvidék magyarlakta területeinek turisztikai kínálatában. Az egyesület közel 80 tagja között éppúgy találunk önkormányzatokat, mint kézműves műhelyeket vagy szálláshelyeket. A tagok ma már 30 útvonalat és 30 csomagajánlatot kínálnak (PALÓC ÚT).

Az alábbiakban egy-egy olyan, az egyes nemzetrészeket összekötő tematikus út kerül kiemelésre, ahol az elmúlt években sikeres termékfejlesztést valósítottak meg:

- A Mária Út ausztriai-nyugat-magyarországi fejlesztései, valamint az Erdélyt, a Partiumot és az Észak-Alföldet összekötő magán és uniós fejlesztések (MÁRIA ÚT).
- A magyar-szlovák határ mentén „A Palóc út – a palóc értékek komplex bemutatása, turisztikai termék alakítása” című projekt célja a palóc kultúra megőrzése, turisztikai termék fejlesztése, a tradíciók, a gasztronómia, a kézművesség bemutatása és egy olyan együttműködés kialakítása, mely hatékonyan képes hasznosítani az erőforrásokat a komplex turisztikai termék megvalósításán keresztül (PALÓC ÚT).
- A magyar-horvát határ mentén a határ menti borút fejlesztése a „Bortradíciótól a borturizmusig – határon átnyúló borutak” című projekt keretében, Krizevci városa, valamint a Pécs-Mecseki Borút Közhasznú Egyesület és a Mecseki Borrend Egyesület együttműködésében valósult meg. A projekt során kialakított internetes felület elérhető többek között az aktív és a természetközeli pihenésre vágyó turisták számára (CROSS-BORDER WINE ROUTES).

- A magyar-szlovén határ mentén a „Pannon Pleasure” projekt célja kerékpáros desztináció létrehozása Szlovénia és Magyarország határ menti területén: a Muravidék régióban, illetve Vas és Zala megyében. A projekt része a határon átnyúló desztináció promóciója (PANNON PLEASURE PROJEKT).
- A magyar-szerb határ mentén a „Múzeum útlevel” című projektben egy 53 magyar és szerb múzeumból álló hálózatot hoztak létre különböző partnerszervezetek, valamint kialakították az úgynevezett múzeumi útlevelet, ami kedvezményeket kínál a felhasználóknak a magyar-szerb határrégióban (MÚZEUMI ÚTLEVEL).
- A magyar-román határ mentén kialakított Szatmár-Szatmár Szilvaút célja a térségben rejlő turisztikai potenciál minél nagyobb mértékű kiaknázásának elősegítése, közösségi marketingtevékenység folytatása a szilva, mint közös motívum, segítségével. A projekt során kialakított Szatmár-Szatmár Szilvaút tematikus turisztikai útvonal önálló termék, amely közös marketingtevékenységgel került megvalósításra (SZATMÁR-SZATMÁR SZILVAÚT).

4. A beutazó és a kiutazó turizmus jellemzői

A külföldi területek érdeklődését jelzi Magyarország iránt, hogy a KSH adatai szerint a Magyarországra érkező látogatók jelentős része 2018-ban is a szomszédos országból érkezett. A szomszédos országokból Magyarországra utazó turisták aránya az összes turistaérkezésnek körülbelül 8,7%-a, a vendégéjszaka számoknak pedig 8,1%-a. A látogatószámok aránya ennél természetesen lényegesen magasabb mértékű (KSH 2018).

A magyarországi lakosság szomszédos országokba (külföldi területekre) irányuló utazásai is jelentősek. A magyarországi lakosság 2018-ban 22,8 millió alkalommal utazott külföldre (KSH 2018), melyből a szomszédos országokba irányuló utazások száma körülbelül 16,8 millió volt, ami a teljes kiutazás 74%-át teszi ki. Az egynapos utazásként preferált országok Ausztria és Szlovákia, míg többnapos utazásként Románia, Horvátország, Ausztria és Szlovákia preferált. Arra vonatkozóan még nincs adat, hogy a külföldi területekről hány magyar látogató érkezik, ez egy külön vizsgálat tárgyát képezheti a későbbiekben. Szükség lenne továbbá annak a megbecslésére is, hogy most mennyi, illetve mennyivel növelhető a magyarságra, mint turisztikai termékre kíváncsi turisták száma és pénzköltése.

5. Stratégiai irányvonalak, javaslatok

A már kidolgozott fejlesztési dokumentumok alapján (HORKAY et al. 2015, MOLNÁR et al. 2015) a Kárpát-medencében a *turisztikai összefogás és hasznosítás stratégiai irányait* az alábbi tevékenységek jelentik:

- A Kárpát-medence egységes turisztikai térként történő megjelenítése közös szakmai és állami együttműködések révén, részben uniós forrásokból.
- A Kárpát-medence egységes magyar turisztikai, történelmi és kultúrnemzeti térként történő megjelenítésében a magyarság zarándokhelyei, a magyar történelmi vonatkozású helyszínek, a magyar gasztronómia, a magyar lakta térségek aktív turisztikai és egészségturisztikai kínálata és ezek együttes, egymást kiegészítő megjelenítése kaphatnának kiemelt szerepet. Ez főként hazai és határon túli, turisztikai forrásokkal és országok közti együttműködéssel biztosítható.

A Kárpát-medencei magyar turizmus megújulása és a nemzeti integráció kiszélesítése érdekében az alábbi lépések szükségesek az erős és tudatos magyar nemzeti turizmusirányításért és -fejlesztésért:

- Kárpát-medencei TDM (turisztikai desztináció menedzsment) rendszer kialakítása és stabil alapjainak megteremtése (TÓZSÉR et al. 2016, 2018).
- *Határon túli* magyar lakta, kiemelt történelmi és turisztikai jelentőségű desztinációk szakmai és marketing támogatása. Ilyen kiemelt desztináció: Erdély, Partium, Bánát, Székelyföld, Csángóföld, Kárpátalja, Vajdaság, Délvidék-Dél-Baranya, Muravidék és Felvidék. Ezen kívül, egyéb külföldi térségi és helyi desztinációk szakmai, fejlesztési és működési támogatása.
- A kiváló Kárpát-medencei magyar desztinációk fejlesztése, stabil és fenntartható pénzügyi működésük biztosítása és a jó desztinációs gyakorlatok terjesztése.
- Kárpát-medencei turizmus és szabadidő-gazdaság fejlesztési, monitoring és értékelési rendszer kialakítása.
- Kárpát-medencei közös turizmus tudásmenedzsment, kutatás-fejlesztési és innovációs rendszer kialakítása.
- Kárpát-medencei turizmusfejlesztési pénzügyi alap létrehozása, és egy új növekedési program beindítása.
- Kárpát-medencei magyar KKV turizmus és szabadidő-gazdaság fejlesztési és növekedési program elindítása.

- Kárpát-medencei kiemelt magyar rendezvények központi támogatása.
- Kárpát-medencei nemzeti örökség kiemelt helyszínek és új nemzeti tematikus parkok exkluzív fejlesztéseinek megvalósítása. Például: Csíksomlyói nemzeti kegyhely kiemelt integrált fejlesztése, Ópusztaszeri Történelmi Emlékhely fejlesztése, Történelmi Magyarország Park – Martonvásár és Székelyudvarhely, Kárpát-medence nemzeti és Hungarikum Park – Nemesvid, Attila Palotája – Tápiószentmárton, exkluzív magyar turizmus és gasztronómia stb.
- Az Európai Kulturális Utak közép-európai előkészítése, központi támogatása és a társszervekkel közös biztosítása (például Mária Út).
- Kárpát-medencei magyar turizmus marketing plusz program: nemzeti marketing és keresletélénkítés, értékesítés külföldi nemzeti kiterjesztése, kiszélesítése, magyarországi és külföldi, külföldi promócióval is.

A turisztikai összefogás és hasznosítás kiemelt együttműködési területei:

- Kárpát-medencei turizmus szakmai és szövetségi hálózati együttműködés tudatos kialakítása, központi támogatása, társszervekkel közös biztosítása.
- Felsőoktatási, oktatási, képzési együttműködések kiszélesítése a Kárpát-medencében.
- Kárpát-medencei magyar turizmus és szabadidő-gazdasági szakmai gyakornoki program elindítása – kiemelten az ifjúsági foglalkoztatás segítése.
- Kárpát-medencei magyar együttműködést és integrációt szolgáló csereprogramok továbbvitele és kiszélesítése – kiemelten az ifjúsági és szociális turizmus területén.
- Kárpát-medencei magyar turizmus értékesítésösztönzési és kedvezményrendszerek kiterjesztése – kiemelten a Kárpát-medencei kedvezményrendszerek létrehozása.

Felhasznált irodalom

- BAROSS GÁBOR TERV (2014): *Dél-Szlovákia/ Felvidék regionális gazdasági fejlesztési terve*. Szlovákiai Magyar Közgazdász Társaság, Dunaszerdahely.
- BÁRDI N. – MISOVICZ T. (2010): A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In: Bitskey B. (szerk.): *Határon átnyúló magyarság a 21. században*. Köztársasági Elnöki Hivatal. pp. 199–232.

- COM (2010) 352: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Európa, a világ első számú turisztikai célpontja – az európai turizmus új politika kerete.* Brüsszel, 2010. 06. 30.
- COM (2012) 649: *A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a közös vízumpolitika végrehajtása és fejlesztése az EU-n belüli növekedés élénkítése céljából.* Brüsszel, 2012. 11. 7.
- DOBOS F. (2011): *Értékrend és életmódváltozások az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 1997-2011.* Kutatási Jelentés. <http://www.kmkf.hu/tartalom/ertekrend.pdf>, Letöltve: 2019. december 9.
- HORKAY N. – PÉTI M. – BALI J. – SCHWARCZ GY. – SÜTŐ A. – SZÁSZ J. (2015): *Kárpát-haza Fejlesztési Koncepció 2030.* Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- HORVÁTH GY. – LELKES G. (2010): *Területi kohézió a Kárpát-medencében: trendek és teendők.* In: Bitskey B. (szerk.): *Határon túli magyarság a 21. században.* Köztársasági Elnöki Hivatal, Budapest. pp. 233–262. http://mek.oszk.hu/09200/09282/pdf/htm_konyv.pdf, Letöltve: 2019. november 18.
- MICHALKÓ G. (szerk.) (2011): *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés.* Pécsi Tudományegyetem, Pécs. <http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai%20term%C3%A9ktervez%C3%A9s%20fejleszt%C3%A9s/book.html>, Letöltve: 2019. november 11.
- MIKÓ IMRE TERV (2013): *Az erdélyi gazdasági együttműködés programja.* Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Kolozsvár.
- MOLNÁR GY. – NÁDASI L. – GINTER G. – MOLNÁR SZ. – SZÁSZ J. (2015): *A Nemzetegyesítés Fejlesztési Programja 2014–2020.* Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- SÜLI-ZAKAR I. (2014): *Közös múltunk-közös jövőnk. Együtt Európáért: 20 éves a Kárpátok Euro régió. Emlékek, sikerek, megújulás.* Didakt Kft., Debrecen.
- SZÁSZ J. (2015): *Nemzetstratégiai lépések a fejlesztéspolitikában: a külhoni támogatáspolitikai és a magyar-magyar együttműködések új lehetőségei.* *Annales 2015.* Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest. pp. 116–119.
- TÓZSÉR A. – BÁNHIDAI CS. – NAGY B. – HORVÁTH A. – VÍG T. – FOGARASI N. B. – HEGYI S. – SZÁSZ J. (2016): *Székelyföld turisztikai szervezeti rendszerének vizsgálata: A Kárpát-medencei turisztikai desztináció menedzsment rendszer fejlesztésére irányuló javaslat mintaprojektje.* Kutatási Jelentés. Kárpát-haza program. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- TÓZSÉR A. – BÁNHIDAI CS. (2017): *A csíksomlyói búcsú turisztikai vizsgálata – 2016.* Kutatási Jelentés. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- TÓZSÉR A. – BÁNHIDAI CS. – FOGARASI N. – CSONKA Á. (2018): *A Felvidék magyarlakta területén működő turisztikai szervezeti rendszer vizsgálata: A Kárpát-medencei turisztikai desztináció menedzsment rendszer fejlesztésére irányuló javaslat II. projektje.* Kutatási Jelentés. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.

Internetes források

- CROSS-BORDER WINE ROUTES: <https://adoc.tips/cross-border-wine-routes-hataron-atnyulo-borutak-prekogranin.html>
- KSH (2018): *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról.* <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf>, Letöltve: 2019. november 18.
- MÁRIA ÚT: <http://mariaut.hu>
- MÚZEUMI ÚTLEVÉL: http://archiv.muziumok.hu/latogato/1289_muzeumi_utlevel_kiadvannyal
- PALÓC ÚT: <http://www.palocut.hu>
- PANNON PLEASURE PROJEKT: <http://pannon-pleasure.eu>
- RÁKÓCZI DICSÓ ÚTJAI: <https://felvidek.ma/2014/10/rakoczi-dicso-utjai-2>
- SZATMÁR-SZATMÁR SZILVAÚT: <http://www.szilvaut.hu>
- SZENT ERZSÉBET ÚT: <https://www.szenterzsebetut.hu>
- SZENT LÁSZLÓ ÚT: <https://lovagkiraly.org>